

Parshas Bamidbar

By Rabbi Mordechai Frankel

As noted last week, the *dvar Torah* on *Parshas Bechukosai* was the first half of a two-part series. This week's *dvar Torah* is the second half. Last week, I noted the phenomenon of *tzaddikim* who receive revelations of *Torah* in a dream. The dream may come as a response to a *shailas chalom*, or it may come spontaneously to the recipient. Some of these dreams contain halachic *pesakim* and some contain explanations of *pessukim*. This week, I would like to present five examples of passages in *sefarim* in which the author shares an interpretation of a *possuk* that he received spontaneously in a dream.

1. *Chazal* (*Rosh Hashana* 16b) tell us that a year which does not have a *tekiah* at the beginning will have a *teruah* at the end. As explained by the *Bais Yosef* (O.C. 585), this means to say that if people neglect the *mitzva* of blowing *shofar* on *Rosh Hashana* then *Hashem* will bring *tzaros* upon them, resulting in them having to blow *shofar teruos* on the fast days that they will have to institute because of those *tzaros*. The *Taz* writes that he dreamt that this statement of *Chazal* is hinted to by the *possuk*

בְּחֻצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הִרְיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה' (תהלים צו)

“With trumpets and the sound of the *shofar* you shall blow before (*‘lifnei’*) *Hashem* the King”.

The word *‘lifnei’*, ‘before’, can be understood in two ways. In this context it is generally understood to mean ‘in front of’, and the *possuk* is declaring that one should blow the *shofar* in front of *Hashem*. However, the word can also mean ‘earlier than’. If translated this way, the *possuk* can be understood to be saying that one should blow the *shofar* earlier than *Hashem* does. The *possuk* is warning people - if you don't blow the *shofar* first then *Hashem* will cause the *shofar* to be blown later. You should blow the *shofar* on *Rosh Hashana* in order to avoid *Hashem* having to bring *tzaros* upon people so as to have the *shofar* be blown on fast days. Thus, the *possuk* hints to the above statement of *Chazal*.¹

2. In the introduction to the *sefer Drashos Chasam Sofer*, it quotes a paragraph from the *Chasam Sofer's* notebook. The *Chasam Sofer* wrote that he was shown in a dream a *sefer* written by the *Ramban*, and in that *sefer* he saw a *pirush* on the *possuk*

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל מֹשֶׁה אֲקִיָּה אֲשֶׁר אֲקִיָּה (שמות ג, יד)

Hashem told Moshe that His name is *‘Ehyeh Asher Ehyeh’*, which means ‘I will be who I will be’. In his dream, the *Chasam Sofer* saw that the *Ramban* explained this can be interpreted to mean that *Hashem* is saying, “I will be with whoever wants to be with me”, meaning that if a person dedicates all his actions solely for the sake of *Hashem* then *Hashem* will be with him. *Hashem* responds to a person's actions, and if a person is devoted to *Hashem* then, *kaviyochol*, *Hashem* will be devoted to him.²

3. Every person has *bechira*, free will to decide whether to do *mitzvos* or *aveiros*. However, *Rashi* (*Bereishis* 25:22) tells us that when Rivka was pregnant with Yaakov and Esav, Yaakov struggled to come out when she walked by a *Bais Hamedrash* and Esav struggled to come out when she walked by a place of *avodah zorah*. If Yaakov had an innate desire to learn *Torah* and perform *mitvos* and Esav had an innate desire to serve *avodah zorah* and commit *aveiros*, in what sense did they have free will? The *Yismach Moshe* writes that he heard an answer in a dream, that because they were twin brothers they could easily have been affected by the other one's desires. Yaakov had to use his *bechira* to stay true to his inherent nature and not be influenced by Esav, whereas Esav unfortunately used his *bechira* so as not to allow himself to be influenced by Yaakov.

The *Yismach Moshe* continues that in his dream he responded that this answer helps him understand the *possuk* in *Malachi* (1:2-3) which says

אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאַמְרַתֶּם בְּמָה אֶהְבַּתֵּנוּ הֲלוֹא אָח עָשׂוּ לִי־עֵקֶב נָאִם ה' וְאֶהֱבֶה אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו שְׂנֵאתִי

“I have loved you, said *Hashem*, and you said, how have you loved us? Was not Esav a brother of Yaakov, says *Hashem*, and I loved Yaakov and hated Esav”.

The *Yismach Moshe* explained in his dream that in this *possuk Klal Yisroel* are asking *Hashem* why they deserve His love. As Yaakov had an inborn desire for *mitzvos* and Esav had an inborn desire for *aveiros*, why should Yaakov’s descendants be deserving of a special love? *Hashem* answers that Yaakov and Esav were brothers. As such, they could easily have had an influence on each other. The fact that Yaakov did not get influenced by Esav makes him be deserving of a special love.³

4. *Rav Tzaddok Hakohen* recorded some of the *chiddushei Torah* that he dreamt. The list of these *chiddushim* is known as *Kuntres Divrei Chalomos*, and it contains twenty-seven dreams. The last of these dreams relates to the *brochos* and *klalos* which *Klal Yisroel* were instructed to declare at *Har Gerizim* and *Har Eivol* after entering *Eretz Yisroel*. The *klalos* are listed in *parshas Ki Savo*, and each *klalah* had a corresponding *bracha*. For example, the first *klalah* cursing people who fashion images of *avodah zarah* was accompanied with a *bracha* blessing people who do not fashion images of *avodah zarah*. Why did the *Torah* choose to explicitly list the curses, but not the blessings?

Rav Tzadok Hakohen dreamt of the following answer. *Chazal* (*Shabbos* 73a) tell us that the visions of the *Neviim* regarding the reward that will be accorded to *tzaddikim* relate to the time period after the coming of *Mashiach* but before *techiyas hameisim*. The reward that will be accorded to *tzaddikim* in *olam habah* after *techiyas hameisim* is so great that even the *Neviim* could not see it in their visions. As *Chazal* put it, עֵינַי לֹא רָאִתָּהּ, no eye has ever seen that reward. Now the *Torah shebiksav*, the written *Torah*, is something that is read with one’s eyes, and it addresses the world that is seen and perceived through our eyes. That which cannot be seen must, of necessity, remain part of *Torah she’bal peh*, the oral *Torah*. Those who transgress the *klalos* will receive their punishment in *olam hazeh*, this world. As such, the *klalos* can be part of *Torah she’biksav*. However, those who keep *mitzvos* will get their reward and receive the *brachos* in *olam haboh*, the world to come. Because these *brachos* are so great that עֵינַי לֹא רָאִתָּהּ, no eye has ever seen them, they cannot be part of *Torah shebiksav* and must remain solely part of *Torah she’baal peh*.⁴

5. The *Chida* in his *Sefer Midbar Kedeimos* writes that *Rav Avrohom* of Brisk had a dream regarding the *possuk*

וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ ה' צְבָקוֹת מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיה ג,ו)

“And one called to the other and said, holy, holy, holy is *Hashem Tzevakos*, the whole earth is full of His glory”.

In the dream, it was revealed to him that the three-time repetition of the word ‘holy’ corresponds to the three *Botei Mikdosh*. The first and second ‘holy’ correspond to the first and second *Bais Hamikdosh*, which were both destroyed. However, the third ‘holy’ corresponds to the third *Bais Hamikdosh*. Since that will last forever and *Hashem’s* presence will then be revealed for all time, the *possuk* states, regarding that *Bais Hamikdosh*, that the whole earth will be filled with His glory.⁵ May we be *zocheh* that the Third *Bais Hamikdosh* be rebuilt speedily in our days.

1. כ"כ הט"ז (או"ח סי' תקפה ס"ק ז). ומצינו עוד חלום שחלם הט"ז, שהרי במקום אחר כתב הט"ז (חו"מ סוף סי' פח) "שוב נתגלה לי בחלומי תירוץ על קושיא זאת" וכו', עיי"ש.

2. בספר דרשות חתם סופר (ח"א, מבוא הספר עמ' יז) כתוב בזה"ל, "בפנקס עה"ת משנת תקס"ז לפ"ק כתב רבינו החתם סופר בס"פ פנחס זל"ק: אהי אשר אהי, הראו לי בחלום ספר אחד שחיבר רמב"ן, וכתוב בו הפירוש הפשוט כאלו הקב"ה אומר אהי עם מי שאהי רצונו, מי שמייחד כל מעשיו לשמי לבד עם אותו אהי, ע"ד (שיר השירים ו, ג) אני לדודי ודודי לי. והוספתי לפירוש שזה היה שאלת משה רבינו ע"ה (שמות ג, יג) ואמרו לי מה שמו, ר"ל מה רצונו וחפצו בעבודה, כי שמו הוא רצונו, והשיב לא אחפוץ כי אם (שם ג, יט) אלקי אבותיכם אלקי אברהם [אלקי] יצחק ו[אלקי] יעקב גדל המעשה מה נייחד לשמו ע"כ חזר ופירש (שם ג, טו) אלקי אבותיכם אלקי אברהם [אלקי] יצחק ו[אלקי] יעקב שלחני וגו' זה שמי לעולם, ר"ל שמי וחפצי ורצוני שתתפשו מעשה אבותיכם בידכם, ע"ד (שיר השירים א, ח) אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעבקי הצאן".

ודבר זה הועתק ג"כ בחתם סופר החדש על התורה (שמות ג, יד) ובספר חוט המשולש – תולדות החתם סופר (עמ' קיא). ובספריה 'יד הרב הרצוג' בירושלים יש עותק של הספר תפארת שלמה, ובכתב יד בתחילת הספר כתב הבעלים בזה"ל, "שמעתי מפי א"ז הרב החסיד המפורסם מוה"ר פתחי' יוסף בלומענפלד ז"ל מוולאשנאווי יע"א שהי' פעם אחת דרך עברו בקראקא אצל הרב אב"ד דשם ר' שמעון סופר זצ"ל, והראה לו כתב יד מאביו הגאון החתם סופר זצ"ל שכתב, וזלה"ק, נגלה אלי הרמב"ן ז"ל ואמר לי פי' הכתוב "אהי אשר אהי", אהי אצל מי שרוצה אשר אהיה אצלו, עכלה"ק". כל זה הובא באתר <https://safranim.com/גיליון-ו-3/א-חלום-החתם-סופר-בספריית-יד-הרב-הרצוג>, ועיי"ש שהספרן של יד הרב הרצוג, ר' דודי ארונובסקי, הביא זה וכתב עליו בזה"ל, "חיפשתי בתוכנת 'אוצר החכמה' האם פירוש זה הוזכר כבר בעבר על ידי מאן דהוא, ומצאתי שבקובץ 'אוצרות הסופר' ח' עמ' 89 במכתב למערכת, מצטט הכותב ר' עזריאל רוזנבוים את ספרו של הרב יצחק צבי ברנפלד, אב"ד חוג חתם סופר, שיר השירים עם פירוש למרן בעל החתם סופר (יו"ל בבני ברק תשל"ז). שם על הפסוק 'אני לדודי ודודי לי' מצוטט החתם סופר עצמו בזה"ל: "כתיב אהיה אשר אהיה, הראו לי בחלום ספר אחד שחיבר רמב"ן, וכתוב בו הפירוש הפשוט, כאילו הקב"ה אומר אהיה עם מי שאהיה רצונו, מי שמייחד כל מעשיו לשמי לבד, אם אותו אהיה, ע"ד אני לדודי ודודי לי". וכנראה, לא ידע שדבר זה נמצא במקורות הנ"ל.

ובקובץ אוצרות הסופר הנ"ל כתב ר' רוזנבוים בזה"ל, "עובדא זו שמעתי בשנת תשכ"ט מהגאון הישיש מו"ה בעריש פינקלשטיין זצ"ל בלונדון, דהגאון מו"ה שמעון סופר זצ"ל סיפר זה לזקנו זצ"ל, והוסיף שהחתם סופר כתב גילוי הרמב"ן הזה על נייר של קצה הציגארעט. והסביר הגאון מו"ה שמעון סופר זצ"ל הטעם שכתבו על נייר זה, משום דהכלל הוא דכשמראין לאדם איזה גילוי אז צריכין לכתוב זה תיכף דבלא"ה ישכח הגילוי, ובואתה שעה שהיה לחת"ס זצ"ל גילוי הרמב"ן לא היה אצלו רק נייר זה".

ובספר זכרון תולדת האש (עמ' תשי) בהספד שנשא ר' גרשון האגער כתב בזה"ל, "כשלמדתי בכלל הלכתי עם אאמו"ר זצ"ל לבקר ר' דוד פינקלשטיין ז"ל, ואבי ביקש ממנו לספר לי סיפור שכבר סיפר לו פעם, וסיפר דשמע מסבו דהלך פעם לבקר ר' שמעון סופר זצ"ל והיה מונח לידי אמתחת גדולה ובתוכה ניירות קטנים של סיגריות, וחיפש בו עבור איזה נייר שכתב עליו מרן החתם סופר זצ"ל, ולא מצא, אמנם אמר "אני אגיד לך מה כתוב עליו", החת"ס כתב בזה"ל "נגלה לי הרמב"ן ז"ל ואמר לי פי' הקרא אהי אשר אהי, אהי במי שירצה שאהי". אגב, שאלו למה היה כתוב בנייר קטן, ואמר דתמיד כשהיה לו להחת"ס גילוי היה כותבו מיד כדי שלא ישכח".

וע"ע בדרשות חת"ס שם (ח"א, מבוא הספר עמ' יז) ובספר חוט המשולש (עמ' קמד) שנשמתי של החת"ס היה משורש נשמת הרמב"ן, עיי"ש. ועיי"ע בספר חוט המשולש (עמ' קי) פירוש שגילה אליהו הנביא להחת"ס, ועי' בזה בדרשות חת"ס (ח"א דף ב ע"א בהערה).

3. כ"כ בספר ישמח משה (פ' תולדות דף ס ע"א ד"ה עוד נראה). ויש עוד כמה מקומות שכתב הישמח משה דברים שנתגלה לו בחלום. ובתהלה למשה (תולדות הישמח משה, עמ' יז) כתב אודות הישמח משה בזה"ל, "חזיונותיו וחלומותיו הי' נפלאים, ואמר כי חלומותיו המה כענין נבואה, וכמה פעמים דרש משה בחלומו דברים חריפים ושנונים, הלא המה בכתובים בספר ישמח משה ובחיבור זה בכמה מקומות מה שנתגלה לו בחלום". ומנה שם ו' מקומות בספר ישמח משה דברים שנתגלו לו בחלום, והם:

א'. ישמח משה פ' תולדות (ח"א דף ס ע"א ד"ה עוד נראה) שהבאנו למעלה.

ב'. בישמח משה פ' בהר (ח"ב דף לז ע"א ד"ה עפ"י דמבואר) כתוב בהג"ה בזה"ל, "אמר המסדר, ראיתי להעתיק כאן מה שמצאתי בכ"ק של א"ז המחבר זצוק"ל, וז"ל, בחלמא דבי שמשא פ' ויקהל תקנ"ג לפ"ק נתגלה לי בחלום שבכל יש ניצוצין קדושין ... ועפ"י אמרתי בחלומי (קהלת א,ה) זרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זרח הוא - הניצוץ - שם, ובלילה הנ"ל נתגלה לי ע"י חלום לפרש הפסוק (דברים הימים א כט,יב) לך ה' הגדולה וגו'".

ג'. בישמח משה פ' בלק (ח"ב דף עד ע"א ד"ה הן עם) כתב בזה"ל, "הן עם לבדד ישכון (במדבר כג,ט), באור ליום וא"ו למב"י תקס"ו לפ"ק אלי דבר יגונב בחלומי דה"פ".

ד. בישמח משה פ' בלק (ח"ב דף עה ע"א ד"ה איעצר) כתב בזה"ל, "במוצאי חג השבועות אלי דבר יגונב בחלומי דהאר"י ז"ל חי ל"ד שנין משום דתיקן מה שקלקל בלעם הרשע בל"ד שנין דחי".

ה'. בישמח משה פ' משפטים (דף קע ע"ב ד"ה הגה"ה) כתוב בזה"ל, "אמר המסדר, ראיתי להעתיק פה מה ששמעתי מפי קדשו וכן נמצא בכ"י, וזה לשונו, נתגלה לי בחלום שמצוה גדולה לקרב הרחוקים ר"ל בביאורים על הפליאות".

ו'. בישמח משה פ' ויקרא (ח"ב דף ב ע"א ד"ה אדם) כתב בזה"ל, "עפ"י שנתגלה לי בחלום בענין הגן עדן של התנאים". ועי' בתהלה למשה שם ביאור חלום זה.

ויש להוסיף על דברי התהלה למשה ולמנות עוד מקומות שנתגלה להישמח משה דברים בחלום:

ז'. בישמח משה פ' ויצא (דף עג ע"א ד"ה וידר) כתוב בהג"ה בזה"ל, "א"ה, הנה מקום אתי להעתיק כאן מה שמצאתי בכ"י קדשו של אאזמ"ו המחבר זצוק"ל הנאות לענין זה, וז"ל, ביום ב' דר"ח אדר תקנ"ו לפ"ק נרדמתי על הספרים ונתגלה לי"י וכו'".

ח'. בישמח משה פ' בשלח (דף קנג ע"א ד"ה עוד ביאור) כתב בזה"ל, "כן אמרתי בחלומי אור ליום וא"ו עש"ק פרשת מקץ יום ה' חנוכה ער"ח טבת תקס"ב לפ"ק שינאווא יצ"ו".

ט'. בישמח משה פ' כי תשא (דף קצא ע"א ד"ה ושמתם את השבת) כתב בזה"ל, "נאמר לי בחלום כי אזהרת שמירה לא יתכן על שלא יחלל במזיד".

י'. בישמח משה פ' אמור (דף לב ע"א ד,ה ולקחתם לכם) כתב בזה"ל, "באור ליום ד' פרשת בא תקנ"ד לפ"ק נתגלה לי בחלום תירץ על קושית התוספת דר"פ לולב הגזול, דהקשו למה לי לכם למעוטי גזול ביו"ט ראשון תיפוק לי' דהו"ל מצוה הבאה בעבירה".

יא'. בישמח משה פ' קרח (דף סד ע"ב ד"ה והנ"ל בזה) כתב בזה"ל, "וכמו שנתגלה לי בחלום דיברכו קודם התחיה אשר קדשנו במצותיו וגו' כנ"ל".

ובספר תפלה למשה (שם) הביא עוד חלום שחלם הישמח משה, וז"ל, "בעת היותו בן כ"ד שנים בא אליו בחלומו חותנו הרב מו"ה ניסן ז"ל וכאשר נמצא רשם בכתב יד קדשו, וז"ל לזכרון בליל מו"ש אחר חצות הלילה אור ליום א' פ' ואתחנן ה' לחודש מנחם אב תקמ"ג לפ"ק בנפול תרדימה על אנשים ראיתי בחלום חותני מו"ה ניסן ז"ל ... עכ"ל בכת"ק, ושם באותו נייר כתב בכת"ק וז"ל, ביום ר"ח אב קדמ"ת לפ"ק בבוקר ואני בחלומי ואלי דבר יגונב אם כל ימיו עשה עבירה ונשתקע בה ובאחרונה כשעשתה נתחרט והלך" וכו'".

הרי לך י"ב דברים שנתגלה לבעל הישמח משה בחלום.

4. כ"כ ר' צדוק הכהן ב'קונטרס דברי חלומות' (אות כז) בסוף ספר רסיסי לילה. וז"ל, "ליל שבת קודש בהר שנת ברכות"ה. מה שנתפרש בתורה קללות וארורים דהר עיבל ולא הברכות דהר גריזים. כי מה שאמרו בתורה דכתיבא ומנחא גלוי לכל הם דברים הגלויים ומושגים לכל שנראים לעין, אבל מה שאין גלוי לעין נאמר בעל פה ... והוא דברים שבעל פה שאי אתה רשאי לאומרם בכתב (גיטין דף ס ע"א), שדברים אלו אי אפשר בהתגלות לכל רק למי שמשגיג, ועל כן לא נאמר בתורה אלא שכר עולם הזה, דשכר עולם הבא עין לא ראתה (שבת דף עג ע"א). ואותן ארורים וקללות אינן אלא בעולם הזה, שאין כן הברכות ... היו בעולם הבא, ועל כן לא ניתנו בכתב".

5. כ"כ החיד"א בספר מדבר קדמות (מערכת ק אות ח).